

THE POETICS OF SUBJECTIVITY IN M. H. SIMIONESCU'S DIARY WRITINGS

Monica Andrei (Bako)

PhD Student

Abstract: Looked at through the lens of postmodernity, subjectivity may be defined as a new method through which the individual tells a story about himself, shapes his experiences and sets new boundaries between society and himself, the others and himself, and his very own self. The present paper aims at analysing the relations between interiority and exteriority in M. H. Simionescu's diary writings hoping to shape the main coordinates of a poetics of subjectivity which can be reduced to the pairs: hidden/visible, authentic/false, individual/society, confession/intertextuality.

Keywords: subjectivity, authenticity, false impression, intertextuality

[E] probabil o lege a scrisului să nu reușească decât după ce s-au stins țipetele formelor și ale culorilor și s-au prăvălit în ireal lumina prea crudă, cântecul viu al păsărelelor, aromele și șoaptele peisajului [...].

Mircea Horia Simionescu

Referindu-se la textul autobiografic, Philippe Lejeune consideră că legea esențială a existenței genului este dată de echivalența autor - narator - personaj, în cadrul unei povestiri retrospective care evocă geneza unei personalități¹. Actul de naștere al scrierilor intime coincide cu însăși generarea discursului intimist, cu „pactul autobiografic” încheiat de diarist care își propune să-și reveleze „adevărata” identitate, dar și să reflecteze la sensul, stilul sau scopul gestului său creator, raportat la orizontul de așteptare al cititorului.

Și, după cum observă Sandra Cheilan, în *Poétique de l'intime*², intimitatea sfidează legile tradiționale ale reprezentării, pune la încercare limitele narațiunii, se concentrează asupra problematicii înscrierii subiectului în spațiu și a raportării la alteritate, presupune invenția unui cronotop intimist, propriu fiecărui diarist, a unei zone de mijloc între interior/exterior, ascuns/evident, individ/societate, care să facă posibilă recrearea universului și autorului pornind de la principii estetice.

Dorința lui Mircea Horia Simionescu, mărturisită în *Trei oglinzi*, de a-și situa propria persoană în centrul demersurilor creatoare și de a face din sondarea eului subiectul scrierilor sale constituie aderarea la acel „pact autobiografic” teoretizat de Philippe Lejeune, care

¹ Philippe Lejeune, *Le pacte autobiographique*, Paris, Seuil, 1975, p. 14.

² Sandra Cheilan, *Poétique de l'intime*, Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2015, p. 15.

trimite implicit la un „contract de lectură”, vizând reconstituirea istoriei personalității autorului:

Obiectul literaturii mele, după cele făcute până acum, este *persoana mea*. Alte cunoștințe solide nu am. Dar ce interes are un cititor, [...], să afle știri despre mine? Cine sunt? E întrebarea la care eu însumi încerc să răspund. Uneori întind atât de mult aceste note, doar doar voi întrezări o cale a mea.³

Notele zilnice vor transcrie deci exclusiv ceea ce naratorul poate să cunoască, punctul de vedere limitându-se astfel la subiectivitatea autorului care transformă spațiul scriiturii într-un „barometru al sufletului”, menit să înregistreze eterogenitatea și discontinuitatea inerente vieții intime, din dorința declarată a diaristului de a fixa procesul unei deveniri, de a surprinde metamorfozele personalității: „însemnările au și acest important rost: să mă ajute să-mi dau seama cum evoluez, cum cresc”⁴.

Dar, așa cum subliniază C. G. Jung, *persona* nu reprezintă decât o „realitate secundară, un artificiu”⁵, o „construcție de compromis între individ și societate”, o „mască” care indică cum trebuie individul să „apară” în societate, ce rol îi revine conform exigențelor psihicului colectiv. Reconstituirea personalității diaristului, ca sursă și obiect al discursului personal, implică trecerea de la aparență la esență, de la vizibil la invizibil, cu atât mai mult cu cât, autorul însuși mărturisește că individualitatea ce transpare din scrierile sale este mai degrabă un construct:

Accepi să te treci în catalog *jumătate prezent* (aici se poate). Și, cum am spus, mărturisești ce ai făcut cu toată sinceritatea. Până aici să zicem că merge. Dar, din negurile viitorului, se ivește, ca fantoma Regelui din *Hamlet*, cititorul care te aștepta. Îți apreciază sinceritatea mărturisită, dar nu te mai citește în continuare cu încrederea pe care ar fi avut-o dacă nu-i spuneai nimic. Confesiunea ta a stricat o înțelegere. (*TO*, 213)

Mircea Horia Simionescu marchează astfel trecerea de la evocare la ficționalizarea eului, adevărul fiind rezultatul unui proces de cristalizare, de decantare, de transformare a trăirii în și prin limbaj, autorul considerând că „realitatea scrisului și a invenției este mai puternică decât realitatea însăși”.

Renunțând la principiile sincerității și spontaneității definitorii ale jurnalului intim, în favoarea „autenticității”, diaristul vrea să se (re-)inventeze prin intermediul unui demers introspectiv, dincolo de inconsistența banalului cotidian. Pentru M. H. Simionescu, raportul dintre viața reală și cea „inventată” este unul de echivalență, astfel încât scrierea confesivă, reflectând identitatea personală, îi oferă subiectului posibilitatea de a se înfățișa mereu ca *altul* și de a-și crea, în și prin scriere, o identitate narativă, fundamentată pe experimentarea continuă a alterității: „voiam pur și simplu să desfac realitățile propriei mele ființe în câte părți s-or desface, să studiez (sau poate numai să descriu) fiziologia inumanității mele...”⁶

³ Mircea Horia Simionescu, *Trei oglinzi*, Editura Cartea Românească, București, 1987, p. 204.

⁴ Mircea Horia Simionescu, *TO*, p. 200.

⁵ C. G. Jung, *Dialectique du Moi et de l'inconscient*, Paris, Gallimard, „Folio /Essais”, p. 84.

⁶ M.H.S., *Licitația*, p. 106

Scrierea precedă existența: „[d]acă n-am scris ieri, însemnează că ieri n-am trăit”⁷ și face posibilă materializarea „ideii”, iar ceastă trecere de la trăire/sensibil la idee reprezintă, în opinia diaristului, adevăratul scop al literaturii, jurnalul intim fiind mijlocirea prin intermediul căreia subiectul re-descoperă un nou raport (mai profund, mai autentic, mai adevărat) cu sine și cu lumea. „Grafia” operează o mutație a vieții, investind jurnalul intim cu o autonomie și plăsmuiește individul și frânturile de viață, printr-o distanțare creatoare, care accede, prin intermediul creației, la esența întregitoare.

Reflectând fragmentele de existență și însemnările cotidiene, scrierea diaristică sublimează lumea, potențându-i semnificațiile, în vreme ce autorul, situându-se în centrul demersului creativ, introduce o coerență lăuntrică în dispersia lumii, legând totul într-o unitate, o sinteză contradictorie, în devenire perpetuă: „[f]iecare zi aduce atâtea idei noi, că avem puțini pași de făcut până la o Idee în stare să le lege pe toate într-un nod.”⁸

Confesiunea lui M. H. Simionescu referitoare la nevoia de „auto-invenție”, de „auto-falsificare”, revelarea tehnicilor re-prezentării diaristice, nu este oare și o oglindire a mecanismelor mașinării sociale, care îndeamnă individul să-și fabrice „măști” dezirabile și nu trădează oare dorința diaristului de a recupera, în absolutul spațiului autobiografic, tocmai autenticitatea, adevărul relațiilor interumane?

Tot prozatorul susține că nevoia de a se „preda la capăt altul”⁹ și de a „submina” astfel fidelitatea autoreflexivității diaristice, este dictată și de nevoia de „compoziție”, de „stil”, de imperativele estetismului care impun trecerea de la formă la esență, de la individual la general: cartea fiind „viața ridicată la un anumit grad de generalizare

Apoi compoziția: o zi foarte zbuciumată se cere urmată de o alta calmă, încrezătoare, cu mult senin. Se întâmplă să nu fie cum ai avea nevoie, atunci ignori faptele ascuțite și alegi un ton *înțelept*, atotînțelegător, conciliant, ca să te oprești pe aria largă a generalităților. Anecdota nu mă interesează, îți zici atunci de foarte sus, *esența* e cea care mă interesează. Ziua aceea își pierde pe drum evenimentele și o face în folosul unui scop mai înalt - frumusețea desfășurării. Cititorul ideal de peste un secol te va înțelege.¹⁰

M. H. Simionescu consideră că literatura este „viața ridicată la un anumit grad de generalizare”, jurnalul poate astfel să acceadă la statutul de operă literară, sacrificând faptele pentru „*cerințele estetice [care] trebuie să primeze*”¹¹.

Discursul confesiv schițează trăsăturile unei ființe problematice, marcate de „[s]entimentul culpabilității pentru a fi precum [este]”¹², care se camuflează, dar speră totuși că va „întrezări o cale” a sa. Diaristul transcrie această poziție paradoxală a conștiinței auctoriale, în care *eul* se descoperă ca fiind în permanență un *altul*, jurnalul devenind instrumentul care reflectă transformarea continuă a subiectivității autorului și schimbarea

⁷ M.H.S., *TO*, p. 88.

⁸ M.H.S., *TO*, p. 88.

⁹ *Ibid.*, p. 146.

¹⁰ *Ibid.*, p. 212.

¹¹ *Ibid.*, p. 212.

¹² *Ibid.*, p. 213.

raportului între subiect și lume, definit acum ca o manieră narativă de a fi¹³. „[D]atele obiective și cele subiective se încurcă între ele”¹⁴, iar spațiul scriiturii devine un spațiu al experimentării, în cadrul căruia obiectivarea sinelui devine posibilă, în acest *entre-deux*, „dincolo de bine și dincoace de rău”.

Caracterul fragmentar și livresc al scrierilor diaristice este în concordanță cu rațiunea ființei, „omul [gândind] prin salturi, sclipiri și intermitențe”, dar și cu arta disimulării sociale, jurnalul nu face decât să se identifice cu lumea oglindită, să urmeze sinuozitățile conștiinței integrate:

Eu vreau să surprind, în această manieră „livrescă” sau mai bine spus acuzată de unii ca „livrescă”, tocmai artificialul și livrescul lumii, modul în care lumea, dereglată în mecanismele ei firești, ne este prezentată drept cea naturală. Dacă trăim printre lucruri și obiecte deduse dintr-o idee mecanică - să zicem că proiectată de un inginer creator de uriașe ficțiuni -, trebuie să arătăm sincer irealitatea și livrescul acelei idei, înlesnind cititorului să ajungă singur la propria opinie. Autorului nu-i rămâne decât să surprindă articulațiile slabe ale mecanismului și ale manipulării, să indice poetic căile unei lecturi corecte a chipurilor realității.¹⁵

Reflectând lumea reprezentată, scrierea confesivă generează noi modalități de înțelegere și de sondare a realității, prin recentrarea în jurul unei Idei care să înlesnească întoarcerea la adevăr și la om.

Iar dacă Mircea Horia Simionescu dizolvă în țesătura textuală diverse referințe intertextuale, aflate în „coeziunea dramatică a subiectului”, o face din convingerea că „[s]crisul și arta, în general, sunt încercări de întovărășire, de alăturare a unor necunoscuți la demersul, la căutarea [sa]”¹⁶. Nevoia de citate intervine atunci când „nu ai un răspuns al tău, te ascunzi după clasici și te explici cu ajutorul lor”, autorul transcriind fragmente din operele confrăților și clasicii, pentru a învăța de la aceștia, secretul „frazei frumoase și adevărate”¹⁷.

Acest amestec de evenimente intime, fenomene exterioare și note de lectură, dă naștere unei literaturi hibride, proteiforme, în permanentă mutație:

Transcrierea notelor de lectură și ultimele întâmplări (...) mi-au lămurit unde am rămas, în ce ciot m-am priponit. Țărușul meu, în jurul căruia... Să merg mai departe creând legături neobișnuite între lucruri, să leg o întâmplare trăită cu una scoasă dintr-o carte, să amestec până la neînțeleș ideile mele cu cele ale celor trei mii de ani de spuse încremenite în hârtii și spuse pur și simplu, să intercalez însemnări de fiecare zi, chiar de-o banalitate exasperantă,

¹³ Cf. Michel Braud, *La forme des jours*, Paris, Seuil, 2006, p. 113.

¹⁴ M.H.S., *TO*, p. 199.

¹⁵ Mircea Nedelciu, „Interviu cu Mircea Horia Simionescu”, în *Echinox*, nr. 5-6-7/1982, publicat online la 18.06.2011, URL: <http://revistaechinox.ro/2011/06/1982-interviu-cu-mircea-horia-simionescu-goldmine>, consultat la 06.05.2018.

¹⁶ Filip-Lucian, Iorga „Mircea Horia Simionescu - Viața ca o frază”, în *România literară*, nr. 8, 2004, URL: <http://www.romlit.ro>, consultat la 06.05.2018.

¹⁷ M.H.S., *TO*, p. 195.

cu scrisori celebre și cu gândiri de mult neclintite. Tacit și madam Gheneraru, Victor Balaban și Goethe, Victor Tacit și Wolfgang Balaban (spre ilustrare).¹⁸

Prin caracterul său autoreflexiv, discursul literar lasă să se întrevadă sursele creației lui Mircea Horia Simionescu și devoalează dorința diaristului de a crea maniere inedite de a exprima „legături[le] neobișnuite între lucruri”, reprezentând tot atâtea coordonate stilistice ale scrierilor autorului târgoviștean.

Aderând la dezideratul Școlii de la Târgoviște de a crea o literatură pornind de la trăire, de la impresia directă, experiența poetică a lui Mircea Horia Simionescu „este rezultatul trăirii exclusiv printre fenomene”¹⁹, după cum însuși diaristul mărturisea într-un interviu. Scrierile sale diaristice reprezintă o „sinteză” ficțională de fragmente realiste și de „obiecte literare”, trădând aspirația integratoare a autorului și dorința de a transcende, prin creație, „proza” contingentă, pentru a accede la adevărata literatură, care este „un apocalips al naturii, o revelație a « secretului deschis »”²⁰.

Bibliografie:

Bibliografia operei:

Simionescu, Mircea Horia, *Trei oglinzi [TO]*, Editura Cartea Românească, București, 1987.
Simionescu, Mircea Horia, *Licitația*, Editura Albatros, București, 1985.

Bibliografie critică:

Lejeune, Philippe, *Le pacte autobiographique*, Paris, Seuil, 1975.
Cheilan, Sandra, *Poétique de l'intime*, Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2015.

Articole:

Bârna, Nicolae, „La plecarea lui Mircea Horia Simionescu”, în *Cultura literară*, nr. 325, 26.05.2011, URL: <http://revistacultura.ro/nou/2011/05/la-plecarea-lui-mircea-horia-simionescu/>, consultat la 06.05.2018.

Braud, Michel, « Le journal intime est-il un récit ? », în *Poétique*, n° 160, 2009/4, p. 387-396.

Chivu, Marius, „Sînt contestatarul lucrurilor pe care nu mi le explic” – interviu cu Mircea Horia Simionescu, în *Dilema veche*, nr. 742, 10-16 mai 2018, URL: <http://dilemaveche.ro>, consultat la 16.05.2018.

¹⁸ M.H.S., *TO*, p. 345.

¹⁹ Marius Chivu, „Sînt contestatarul lucrurilor pe care nu mi le explic” – interviu cu Mircea Horia Simionescu, în *Dilema veche*, nr. 742, 10-16 mai 2018, URL: <http://dilemaveche.ro>, consultat la 16.05.2018.

²⁰ M.H.S., *TO*, p. 252

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors)
MEDIATING GLOBALIZATION: Identities in Dialogue
Arhipelag XXI Press, 2018

Iorga, Filip-Lucian, „Mircea Horia Simionescu - Viața ca o frază”, în *România literară*, nr. 8, 2004, URL: <http://www.romlit.ro>, consultat la 06.05.2018.

Nedelciu, Mircea, „Interviu cu Mircea Horea Simionescu”, în *Echinox*, nr. 5-6-7/1982, publicat online la 18.06.2011, URL: <http://revistaechinox.ro/2011/06/1982-interviu-cu-mircea-horea-simionescu-goldmine>, consultat la 06.05.2018.